

לאמר ב"הארץ" על חמשת הועדים הערבים שנהרגו צעיר במכתב גלוי, בו הוא מסביר ומאשים

בגבול את השר



משה דיין

המחשבות הללו עלולות לעבור במותו, אבל אחרי שיחליט לברוח אל מעבר לגבול.

מכות מאחים ערביים

שואל אתה במאמרך, מר דיין: או למה בורחים דהקא לרצועת עזה? הרי שם אין עבודה, שם אין אוניברסיטאות, שם לא נותנים מפלישתניאים להגיע למצרים. שם יש עוני. שם יש רק עבודה אחת: להצטרף ליחידת פידאיון או למודיעין של רע"ם. מותר לאדוני עוד פעם לומר: לא ולא, הם בורחים לרצועה כי שם קיים שלטון של נאצר. והם רוצים לשרת את המודיעין שלו. אבל גם מותר לי להזכיר לאדוני, שגם בסוריה היה עד לפני כמה ימים שלטון של נאצר. מדוע, אם כן, לא ברחו לסוריה? הרי היא יותר קרובה לגליל מרצועת עזה. או שמה שתכנע אדוני שהמכות הנן באמת הגורם המכריע. עוד נקודה שלבטח תענין את אדוני והיא שאין, כמעט בכלל, בין הבורחים מורים, פקידים ומשכילים המסודרים בעבודה מתאימה.

עגבניות, מיד דיין!

אך דו"חות שרות הבטחון הצבאי על המצב בעזה. וחשוב מכל זה, אדוני, שהמכות של אחינו הירחנים, הלבנונים והסורים ידועות לאלפי צעירים ערבים שברחו לארצות השכנות, נהנו מ"בילוי" יפה בכית-סתר והוחזרו לישראל, ובכן, למה לצעיר לבחור דהקא באחת הארצות שהמכות של חייליהן מפורסמות? מותר לאדוני עוד פעם לומר: לא ולא, הם בורחים לרצועה כי שם קיים שלטון של נאצר. והם רוצים לשרת את המודיעין שלו. אבל גם מותר לי להזכיר לאדוני, שגם בסוריה היה עד לפני כמה ימים שלטון של נאצר. מדוע, אם כן, לא ברחו לסוריה? הרי היא יותר קרובה לגליל מרצועת עזה. או שמה שתכנע אדוני שהמכות הנן באמת הגורם המכריע. עוד נקודה שלבטח תענין את אדוני והיא שאין, כמעט בכלל, בין הבורחים מורים, פקידים ומשכילים המסודרים בעבודה מתאימה.

מדוע? הרי אנשים כאלה יכולים לשרת טוב יותר את המודיעין של רע"ם. הרי אנשים כאלה נאמנים ללאומנות הערבית מתוך הבנה וידע — יותר מצעירים שטרם בנרו, שמה שתכנע מר דיין שהעבודה הנה דבר מכריע. הגורם להשתלבות בחברה הישראלית?

ניתוח פאתולוגי ב"אליום"

ני בטוח, מר דיין, שכל הנקודות האלה ידועות לך, כרמטכ"ל לשעבר וכשר בממשלה, יותר טוב מאשר לי. אבל, בכל זאת טוען אדוני נגד חמשת ההרוגים: "ברור לי שלא אטעה אם אשער כי עשו זאת (הבריחה) למטרות ריגול נגד ישראל, ולא למציאת מיקלט לעצמם". במקום אחר כתב אדוני, גם על אותם החמישה, "יצאו למעשה פשע".

כך מדבר אדוני, בבטחון עצמי נפלא ומזור. כאילו ירד כבוד השר אל קברות ההרוגים, ירבו אל גופותיהם וסחט מהן הודאה שהם "יצאו למעשה פשע".

אפילו עורך אליום של מפא"י בשפה הערבית לא סבל את הביטוי האיום. גם את המשפט הקודם לא סבל עורך אליום. הוא דאג, כנראה, לשמו של כבוד השר יותר מהשר עצמו. הוא תירגם את המאמר לערבית. אך בתירגום עשה ניתוח פאתולוגי לשני המשפטים הנ"ל. מן המשפט "לא אטעה אם אשער כי עשו זאת למטרות ריגול" — חתך העורך, הנאמן למפא"י, את ה"לא".

הניתוח הפאתולוגי השני שערך עורך אליום לדבריו של אדוני היה יותר מסובך. הוא פשוט החליף חלקים מנוף אחד המשפטים. במקום: "יצאו למעשה פשע", שכתבת מר דיין, שם העורך בתרגום הערבי: "בלבותיהם טמנו רעה".

מחיר האכטיוחיים

ת ובע אתה, מר דיין, כי "כל צעיר ערבי הרוצה לעבור לאיזו ארץ ערבית שהיא חופשית לפי חוקי ותקנות ישראל לעשות זאת בכל עת לעבור לאיזו ארץ ערבית שהיא לפי התקנות". וכבר שואל אחר-כך: מדוע, אם כן, צריכים הם להסתכן? וברור שתשובתך היא: כדי שיוכלו לחזור ארצה וליהפך למרגלים.

לצערי, מר דיין, האמת פשוטה כל כך, עד שהנך עלול לדחותה. פשוט: כדי להגיש בקשה לעזוב את הארץ צריכים גם ההורים לדעת על זה. אותם צעירים שברחו, בחרו בדרך זו למטת שהיבר לא יודע להוריהם.

ועוד דבר, כבוד השר. מתוך דאגה לבטחון המדינה מצדיק כבודו את הריגתם של הצעירים, מחשש שיצטרפו — אם יצליחו לחצות את הגבול — ליחידו הפידאיון והמודיעין הערבי. אולם אתה קורא לצעירים הערביים לעזוב את הארץ לארצות ערב בצורה חוקית. בזה הנך, למעשה, נותן להם את הערבות שיגיעו לרצועת עזה בשלום, כדי שיוכלו להצטרף ליחידות הפידאיון והמודיעין בשלום.

מזור: רמטכ"ל לשעבר ושר בממשלה כיום, מציע לספק בעקיפין לפידאיון ולמודיעין הערבי תגבורת של צעירים, אשר הוא בעצמו קובע שהם בעלי תועלת גדולה בשטח זה. לא רק זה: הוא מוכן גם לערוב לשלומם, עד שיגיעו למחנות הפידאיון.

אחת את השתיים: או שכבודו מציע עזרה לאיבו מתוך הכרה; או שכבודו, פשוט רוצה להיפטר בדרך כלשהי מערביי ישראל — אפילו יעזור תוך כדי כך לפידאיון ולמודיעין הערבי ויטכן את בטחון המדינה.

אני מאשים את אדוני בהנחה השנייה.

ככלי זאת, מר דיין, יש במאמרך גם דברים משמחים. בכל הוא מעיד על השתקעות משמחת במשרד החקלאות, עד כדי כך שאדוני מתחיל לערוב בין אבטיחים ובני-אדם. רק פנס אחד מוריד מערך השמחה, אדוני, והופך אותה לטרגדיה. במקום הלעלות — בתור שר החקלאות — את ערך האבטיחים לערכם של בני אדם, עושה אדוני טעות קטנה, ומוריד את ערכם של בני האדם לערכם של האבטיחים.

חולל זכר המתים והם הושמו ללעג. נדף ממנו ריח של הסתה ושל וילזול בערכו של האדם. מאמר זה לא נכתב עלידי אחד הכתבלבים. הוא חובר עלידי אדם שאינו זקוק למחמאה של השב. כדי להגיע ליעדו; אדם בעל השפעה בממשלה ועל חלק ניכר מהציבור. והלא כותב מאמר זה לא היה אחר מאשר אתה, מר משה דיין.

ידוע לי אמנם, שכבודו היה מעורב בפרשה שיועצה את הארץ. אך לא חשבתי לרגע ששר בממשלת ישראל אינו יכול להתרומם מעל לרמת הכתיבה של כתבלבים רעבי חיוכים וצמאי-מחמאות. לא חשבתי ששר בממשלה יסכן את לחמם של כתבלבים אומללים, על ידי התחרות בהם במסע הסתה נגד חלק מאזרחי הארץ.

ייתכן, שלכבודו היו כהנות טובות. ייתכן שרצה, למשל, להוכיח — עלידי השתתפות בתחרות כזו — שבישראל יש איזה שהוא סוג של שתיים. אך אפילו תהיה הכוונה טובה, מוכרת היה, מר דיין, מכתבי זה להיכתב בלי "שלום".

ירשה לי וודאי אדוני לציין, שאני כותב את מכתבי בבית-קפה בתל-אביב. שוטר מתקרב ונדמה לי שהוא מסתכל עלי. פחדתי שמה ישאל אותי על רשיון צבאי לשהות בתל-אביב. אך למולי הוא נתקל בבחורה חשודה שעמדה עם בחור והתמקחה. השוטר עצר אותם והתרחק. נאחזתי לעצמי: "איזה שתיים! אותו שוטר היה יכול לעצור אותי אילו הייתי בלי רשיון ואילו לא מצא צייד אהר".

האמת, כל האמת

אותו מאמר ניסית, אדוני, לסתור את התביעה להקים ועדת חקירה, שתחקור את נסיבות הריגתם של חמשת הצעירים. כדי להוכיח שאין צורך בכך, ציטטת את שלושת הרופאים הפאתולוגיים, הם, לדברייך, ידחתו כי לא ניכרו כל סימני התעללות בגיפות. חושבני, שגם שלושת הרופאים יודעים עברית. בכל זאת הם לא קבעו בצורה חד משמעית: לא היו כל סימני התעללות בגופות. הם קבעו: "לא ניכרו".

מכאן נדמה לרבים, מר דיין, שיתכן שהרופאים התבלבלו לנוכח הפצעים הרבים

בגופות (כ-17 כדורים בכל גופה), עד כדי כך שלא ידעו להבדיל בין פצעים של כדורים ופצעים של התעללות. ייתכן שבגלל בלבול זה אמרו: "לא ניכרו...". במקום לקבוע: "לא היו...".

במאמרך שאלת, אדוני: לשם מה דרושים באי-כוח הציבור הערבי והיהודי, חברי כנסת ומשפטנים אשר יבררו את האמת — האמת כולה, בעוד הרמטכ"ל חשוד על שטטוש והעלמה?

המען לשאל שאלה זו, מר דיין, צריך להיות בטוח שהוא גידל מלאכים ביחידות הצבאיות. מלאכים שאינם מסוגלים, עקב החינוך שקיבלו, להסתיר חלק כלשהו מן האמת. המען לשאל שאלה זו, אדוני השר, צריך להיות בטוח שהאמת אינה יכולה לתעות בדרכה מיחידת המשמר אל המפקד, אל הרמטכ"ל ועד לשולחן הממשלה — כמו שתעתה, או הותעתה, האמת של פרשת לבון במשך שש שנים.

ואילו הרמטכ"ל, אף אחד לא החשיד אותה, מר דיין. אותו לא היינו מכניסים לפולמוס הזה, לולא השתמשת אתה בשמו, כדי לעורר רגשות ולהצדיק את טענתך. כל הכבוד לרמטכ"ל, מר דיין, אך כמיון ודחיק אתה מכניס את שמו לפולמוס הזה, חייב אני רק לומר: גם בזמן "העסק הביש" העיד הרמטכ"ל דאז, אך האמת נתגלתה רק כעבור שש שנים.

איני מאשים, מר דיין, ואיני מחשיד. אני רק מזכיר לכבודו את העבר הקרוב.

אתה גם, אדוני: "לשם מה קיימים שר בטחון, מבשלה ועדת חוץ ובטחון, אם לצורך בירורים כאלה יש למנות ועדה ציבורית מיוחדת?"

ובאמת, לשם מה?

נדמה לי, אדוני, שהתביעה להקים ועדת חקירה באה מהשפעת התקופה שלפני הבחירות. נדמה לי אפילו שאנחנו חוזרים על מה שמענו אז. כי נדמה לי, מר דיין, שגם אז היו שר בטחון, ממשלה ועדת חוץ ובטחון, ובכל זאת קם מישהו ותבע להקים ועדת חקירה לבירור פרשה מסוימת.

או היה מותר לשכות שיש ממשלה, ועדת חוץ ובטחון ושר בטחון. או היה מותר לומר שישורים לא הגיעו למסקנות נכונות. או היה הכל מותר, מר דיין. כי המעורבים בפרשה היא לא היו ערבים.

גם גאוזה, גם עצבים

מה לברוח מהמציאות, אדוני? למה לך לתאר את הגבולות לקוראן, כדי להצדיק את הריגת הבורחים? על הגבולות מכתיימת אמנם הבריחה, אך היא מתחילה מן ה"שוב הערבי, בתוך המדינה. כאן צריכים להישאר, לדעת את הסיבות, ולשאלו: מדוע בורחים? לפני שנשאל: מדוע צריכים צעירים להיגרו?

האמת, מר דיין, היא שלכל אחד מהבורחים סיפור משלו על מקרי אפליה, דיכוי או עלבון. ליושבים בכפרים יש מימשל צבאי, הפקעת אדמות. ליושבים בערים יש פירחה המקלל את מוחמה, שני הצועק: "לך לנאצר!" ושלישי ששר לו בזמן העבודה: "ערבי שחור / עם ראש של חמור". ואילו לחלק אחר מן הבורחים יש סיבות אישיות המתמזגות עם ההרגשה הכללית של אפליה, דיכוי ועלבונות.

הצעיר הערבי אינו — לאפתעך אולי — עגבנית גנימייק. לצעיר זה יש גאחה — דבר שבטח יצהיק אותך, אדוני השר — ויש לו נדמה לי, עצבים.

שלא באמתו — עלול הוא להגיע למשבר נפשי, בגלל עלבון או אפליה. למשל: אם אסור לו לעבוד במקום כטיימס רק בגלל שהוא ערבי. ואז, בשיא המשבר הזה, יקלל אותו צעיר את השמים ואת הארץ ויחליט לחפש מולדת אחרת.

כאן הכל תלוי בזמן בו יהיה אותו צעיר שרוי במשבר הנפשי. אם יימשך המשבר רק חצי שעה, יחזור הבחור מאמצע הדרך. אם יימשך המשבר כמה שעות, עלול הוא להספיק להגיע לגבול. שם הכל תלוי במזל: או שיעבור בשלום, או שיעצרו אותו. הוא עלול גם לזכות ל-17 כדורים, לניתוח פאתולוגי, לחילול זכרו כאדם מת, ולמאמר שיכתוב לכבודו מר משה דיין בעתון הארץ הנפוץ. איזה כבוד יכול לרצות עוזה?

ייתכן, בשעת משבר נפשי זה, שאותו צעיר — אשר החליט כבר לברוח — יתחנן על לאומיותו הערבית ועל אחיו מעבר לגבול, ויקחה שיעורו לו. ייתכן שהרגש הלאומי הזה והתיקחה שיעורו לו יזורו את ריצתו בכיוון הגבול. ייתכן שהוא יחשוב איך לשכנע אותם לא להחזיר אותו לישראל. הוא בתדאי יגיד לעצמו שהוא יספר על הדיכוי והאפליה ועל מי יודע מה עוד, ושהם בטח לא יחזירו אותו. כל זה ייתכן, כל